

ШЛЯХ СТВОРЕННЯ СОРТУ ЯК ОБ'ЄКТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Є.В. Гайдаш

Інститут олійних культур НААН

Показаний шлях набуття сортом прав інтелектуальної власності. Представлено види прав інтелектуальної власності. Наведено характеристику майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин, які поділяються на виключні та невиключні. Встановлено, що Державна реєстрація сорту є шляхом основою сучасного насінництва та гарантом майнового права на поширення сорту.

Ключові слова: сорт, автор сорту, правова охорона, інтелектуальна власність, заявка, кваліфікаційна експертиза, державний Реєстр сортів рослин.

Вступ. Інститут олійних культур є однією із провідних установ системи Національної академії аграрних наук та науково-методичним центром з селекції олійних культур в зонах Лісостепу і Степу України. Розробка нових та вдосконалення існуючих методів селекції олійних культур, створення нових сортів (гібридів) олійних культур, організація системи їх первинного промислового насінництва є основними напрямками наукової діяльності Інституту.

Зусиллями селекціонерів Інституту сформовані сортові ресурси, які за висновками інституту експертизи сортів рослин України не тільки не поступаються іноземним, але і в більшості випадків із за свого пристосування до умов вирощування перевершують по всім показникам іноземні сорти.

Створення нових сортів це творча діяльність наукових колективів і вона вимагає певних знань з питань правової охорони.

Мета роботи – показати шлях створення сорту як об'єкту інтелектуальної власності, представити види прав інтелектуальної власності на сорт, встановити що, сорти рослин складають різновидність об'єктів патентно-правової охорони.

Матеріали і методи. Для досягнення вказаної мети в представленій статті проаналізований Закон України від 17 січня 2002 року № 2986 – III «Про охорону прав на сорти рослин» (далі Закон) та Цивільний кодекс України. Книга 4. Глава 42 (ст.485-488) які регулюють майнові і особисті немайнові відносини, що виникають у зв'язку з набуттям, здійсненням та захистом прав інтелектуальної власності на сорти рослин.

Основна частина. *Сорт як об'єкт насінництва.* Відповідно до (Закону) сорт рослин визначається як окрема група рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція) в рамках нижчого із відомих ботанічних таксонів, яка відповідає цілком або ні умовам надання правової охорони [1].

В сучасних умовах аграрного виробництва сорт, виступаючи в якості носія біологічних, господарсько-цінних ознак і майнового права інтелектуальної власності, являється одним із найважливіших засобів підвищення продуктивності сільськогосподарських культур. Такі властивості сорту як адаптивність до стресових чинників природного середовища, реакція на внесення мінеральних добрив, стійкість до шкідників і хвороб, здатність формувати

кінцевий продукт заданої та високої якості та інші визначають технологічний алгоритм його вирощування й цінність для переробної, харчової та інших галузей виробництва.

Дії, пов'язані з набуттям прав на сорти рослин регламентуються Законом та нормативними актами, виданими на його реалізацію (рис. 1).

Процедура державної реєстрації прав на сорти рослин складається з послідовних дій заявника та Уповноваженого органу¹:

1. Подання заявником до Уповноваженого органу заявки на сорт рослин;
2. Експертизи Уповноваженим органом заявки і рослин сорту;
3. Прийняття рішення за заявкою по результатах експертизи.

Заявка до Уповноваженого органу подається особою, що має на це право (Заявник). В першу чергу це право належить автору (авторам – якщо їх декілька) сорту. Автор сорту (селекціонер) – людина яка безпосередньо вивела або поліпшила сорт [1].

Рис. 1. Складання та подання заявки

Якщо сорт створено селекціонером у зв'язку з виконанням трудового договору, чи договору про створення на замовлення з роботодавцем, якщо трудовим договором чи договором про створення на замовлення між роботодавцем і селекціонером не передбачено інше, право на подання заявки на сорт належить селекціонерові та роботодавцеві спільно [1]. Якщо умовами трудового договору або договору на створення за замовленням передбачено відмову автора (авторів) сорту від свого права на подання заявки на сорт рослин на користь роботодавця, останньому, за умови дотримання вимог розділу 3 статті 17 Закону [1], належить виключне право на подання заявки на сорт рослин.

Від імені селекціонерів (авторів сортів), заявників у відносинах можуть виступати їх представники, зокрема представники з питань інтелектуальної

¹ Уповноважений орган – центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони прав на сорти рослин (Держветфітослужба, Інститут експертизи сортів рослин).

власності. В такому разі відносини з представниками вважаються відносинами відповідно з авторами, заявниками та володільцями.

Заявку на сорт рослин може подати будь-яка особа, але це може бути тільки заявка про набуття майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту рослин, який є загальновідомим і не має власника, або право власності на нього сплило.

Документи заявки на сорт рослин можуть надходити до Уповноваженого органу поштою, кур'єром, або Заявник доставляє їх безпосередньо, у будь-який час з додержанням вимог до документів заявки на сорт рослин.

Робота з заявкою починається з проведення формальної експертизи документів заявки, у процесі якої визначається відповідність формальних ознак заявки вимогам, що встановлені Законом і розробленими на його основі «Правилами складання та подання заявки».

Перше повідомлення заявникові щодо формальної експертизи повинно бути надіслано Уповноваженим органом не пізніше шести місяців від дати одержання нею матеріалів заявки. Скорочення цього строку залежить в основному, від дотримання Заявником вимог «Правил складання та подання заявки на сорт рослин». Якщо Заявка складена правильно і до неї додано всі необхідні документи, формальна експертиза суттєво скорочується і першим повідомленням Уповноваженого органу Заявникові буде повідомлення про позитивні результати формальної експертизи і початок проведення кваліфікаційної експертизи. Відомості про заявку вносяться до Реєстру заявок.

У разі невідповідності формальних ознак заявки встановленим вимогам заявнику надсилається відповідний експертний висновок. Заявник зобов'язаний усунути зазначену невідповідність протягом двох місяців від дати одержання експертного висновку. Цей строк може бути продовжений на шість місяців за умови сплати відповідного збору. В протилежному разі заявнику надсилається рішення про відмову в державній реєстрації прав на сорт [1].

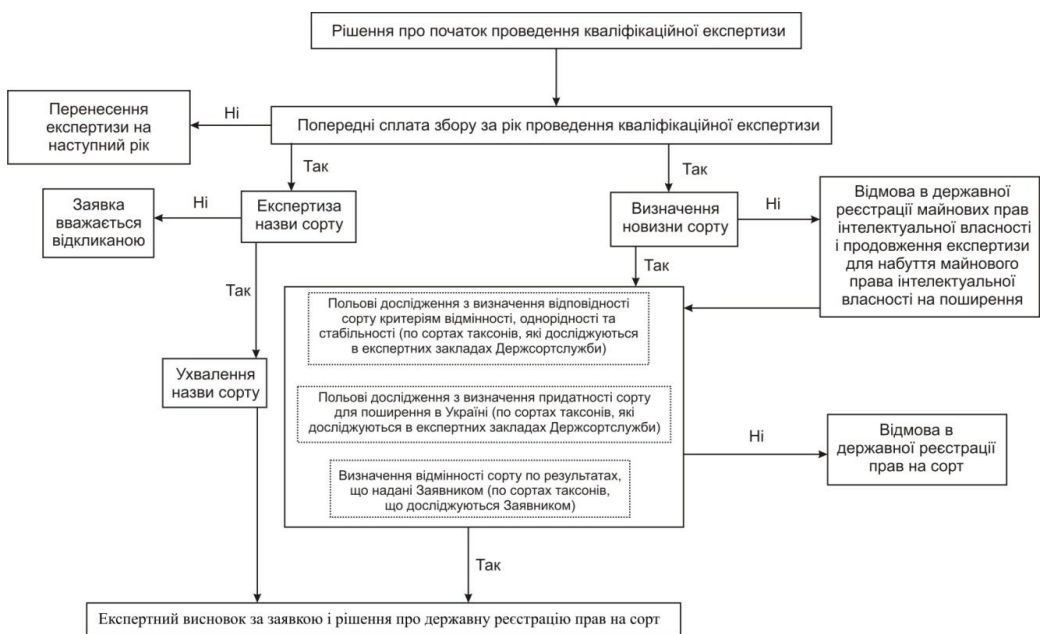

Рис. 2. Проведення кваліфікаційної експертизи

Рішення про встановлення дати подання заявки приймається за умови сплати відповідного збору.

Кваліфікаційна експертиза передбачає проведення комплексу досліджень (польових, лабораторних, аналітичних), необхідних для підготовки експертного висновку за заявкою та прийняття рішення щодо державної реєстрації сорту і прав на нього (рис. 2).

Основною умовою початку кваліфікаційної експертизи є попередня сплата збору за кожний рік її проведення.

Кваліфікаційна експертиза складається з експертизи назви сорту, експертизи новизни сорту та проведення комплексу досліджень з визначення відповідності сорту критеріям відмінності, однорідності та стабільності (ВОСтест) і експертизи на придатність для поширення сорту критеріям (ПСП), в залежності від культури.

При проведенні експертизи назви сорту, що запропонована Заявником у Заявці на сорт рослин, вона перевіряється на тотожність і подібність з назвами всіх загальновідомих сортів, що доступні, з бази даних Уповноваженого органу, Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин (УПОВ) та публікацій Держав – членів УПОВ².

Експертиза новизни сорту проводиться, переважно, на підставі аналізу інформації, що надана Заявником у Заявці щодо першого використання сорту. Але до уваги може братися будь-яка офіційна інформація про перше використання сорту, яка надійде до Уповноваженого органу у вигляді заперечення щодо реєстрації сорту, з офіційних публікацій держав – членів УПОВ, або Переліку сортів, що підлягають сортової сертифікації за схемами Організації Європейського Співробітництва і Розвитку (ОЄСР). Назва сорту затверджується рішенням про виникнення прав на сорт та реєструється одночасно із внесенням відомостей про сорт до відповідних видань.

Польові дослідження проводяться в експертних закладах Уповноваженого органу або за дорученням Уповноваженого органу іншою юридичною особою. Уповноважений орган визначає перелік видів, по яких польові дослідження проводяться у підпорядкованих йому закладах експертизи. По сортах родів і видів, які не увійшли до вищезгаданого переліку рішення приймається на підставі інформації, що надана заявником. Уповноважений орган зобов'язаний щорічно повідомляти заявника про результати експертизи сорту, а також надавати йому коментарі до результатів експертизи. По результатах кваліфікаційної експертизи Уповноважений орган приймає рішення щодо сорту. У разі відповідності за результатами кваліфікаційної експертизи заявленого сорту вимогам Закону Уповноваженим органом приймається рішення про виникнення прав на сорт. Якщо заявлений сорт не відповідає вимогам цього Закону, приймається рішення про відмову у виникненні прав на сорт.

Цивільним Кодексом України [2] та Законом встановлено наступні види прав на сорт рослин:

особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин – права особи (фізичної - автора сорту), що своєю інтелектуальною працею створила цей сорт. Особисті немайнові права інтелектуальної власності не відчужуються, не передаються і діють безстроково [1, 2]. Засвідчуються особисті немайнові права інтелектуальної власності на сорт рослин *Свідомством про авторство на сорт рослин*;

² Міжнародний союз з прав на сорти рослин

майнове право інтелектуальної власності на сорт рослин – є право володільця патенту на використання сорту та виключне право на дозвіл чи заборону використання сорту іншими особами [1, 2]. Засвідчуються майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин *Патентом* на сорт рослин. За ст. 1 Закону [1] патент - це охоронний документ, що засвідчує пріоритет і майнове право інтелектуальної власності на сорт рослин.

Форма патенту на сорт рослин та порядок його видачі регулюються Положенням про Державний реєстр прав власників сортів рослин та про видачу патентів України на сорти рослин, затвердженим наказом Міністерства аграрної політики України від 13 грудня 2002 р. N 3901 [3]. Майнові права інтелектуальної власності на сорт набирають чинності з дати сплати державного мита за їх виникнення. Державна реєстрація майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин здійснюється на підставі рішення про державну реєстрацію прав на сорт. Після сплати мита та за наявності документа про його сплату відомості вносяться до Реєстру патентів.

Відповідно до ст. 1 Закону використання сорту - це будь-яка дія щодо сорту, що зазначена у цьому Законі в переліку дій, які потребують дозволу володільця патенту [1].

Майнові права інтелектуальної власності на сорт рослин можуть відчужуватися, передаватися. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин складає тридцять п'ять календарних років для сортів деревних та чагарникових культур і винограду і тридцять календарних років для всіх інших сортів.

Майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин – право особи (фізичної чи юридичної) на поширення сорту в Україні і на дозвіл чи заборону поширення сорту іншими особами (під поширенням розуміється комерційне розповсюдження посадкового матеріалу - матеріального носія сорту, занесеного до Реєстру сортів) [1, 2]. Державна реєстрація майнових прав інтелектуальної власності на поширення сорту здійснюється на підставі рішення про державну реєстрацію прав на сорт. Майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту набирає чинності з дати сплати збору за його виникнення після чого відомості вносяться до Реєстру сортів. Майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин може відчужуватися, передаватися і діє безстроково. Засвідчується майнове право інтелектуальної власності на поширення сорту рослин *Свідоцтвом про державну реєстрацію сорту рослин*.

В 2012 році до Державного реєстру сортів рослин придатних для поширення в Україні було внесено 87 сортів рослин створених селекціонерами Інституту олійних культур, із них 48 патентів [4].

Висновки. Обов'язковим етапом комерційного поширення сорту є проходження ним кваліфікаційної експертизи, яка має статус державної науково-технічної експертизи.

В законодавстві України визначені майнові і немайнові права інтелектуальної власності на сорт.

Виходячи з цього, об'єктами патентного права вважається не будь-який об'єкт (сорт, лінія, гібрид), а лише патентоспроможне селекційне досягнення, яке зареєстроване в Державному реєстрі прав власників сортів.

Література

1. Закон України від 17 січня 2002 р. «Про охорону прав на сорти рослин». 2002. № 2986 – III.

2. Цивільний кодекс України. Книга 4. Глава 42 (ст.485-488). К., 2003,

3. Положення про Державний реєстр прав власників сортів рослин та про видачу патентів України на сорти рослин, затвердженим наказом Міністерства аграрної політики України від 13 грудня 2002 р. N 3901.

ПУТЬ СОЗДАНИЯ СОРТА КАК ОБЪЕКТА ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ

Е.В. Гайдаш

Показан путь обретения сортом прав интеллектуальной собственности. Представлены виды прав интеллектуальной собственности. Приведены характеристики имущественных прав интеллектуальной собственности на сорт растений, которые подразделяются на исключительные и неисключительные. Установлено, что Государственная регистрация сорта является главным путем формирования национальных сортовых ресурсов, основой современного семеноводства и гарантом имущественного права на распространение сорта.

Ключевые слова: сорт, автор сорта, правовая охрана, интеллектуальная собственность, заявка, квалификационная экспертиза, государственный Реестр сортов растений.

A WAY OF DEVELOPMENT A VARIETY AS AN OBJECT OF INTELLECTUAL PROPERTY

E. Gaydash

The ways of acquiring sort intellectual property rights. Presented types of intellectual property rights. These characteristics of intellectual property rights on plant varieties, which are divided into exclusive and non-exclusive. Found that the State registration of a variety is the main way of forming national varietal resources, the foundation of modern seed production and guarantee property rights to distribute the variety.

Key words: variety, variety originator, legal protection, intellectual property, application, qualification expertise, State Register of Plant Varieties.

Рецензент: С.А. Чехов, канд. економ. наук, начальник Управління контролю якості насіння та садивного матеріалу Державної інспекції сільського господарства в Запорізькій області.